

Περί αναρχισμού και βίας – Αντιβίαιοι Ναι, Μη βίαιοι Όχι

 www.provo.gr/andrea-papi-peri-anarxismou-kai-bias/

Adespotos

του Αντρέα Πάπτι*

Η ΒΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ που προέρχεται από το ρήμα βιάζω, το οποίο σημαίνει μια ενέργεια ικανή ν' αλλάξει σε σημαντικό βαθμό τις συνθήκες ύπαρξης άλλων έμβιων όντων, τάξεων, πραγμάτων κ.ο.κ. Αντιστοίχως στην πολιτική η λέξη βία συνδέεται στενά με την καταπίεση, την επιβολή, τον εξαναγκασμό, την κατάχρηση. Μ' αυτή την έννοια συνδέεται επίσης στενά με τη δράση των κατόχων της εξουσίας, οι οποίοι πάντοτε ανατρέχουν στη βία, είτε αυτή είναι νόμιμη, είτε παράνομη από δικαιοκλής πλευράς, προκειμένου να ασκήσουν την κυριαρχία την οποία κατέχουν. Στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας η χρήση της βίας συνδέεται πράγματι με την ανάγκη επιβολής της θέλησης των κυρίαρχων, κάτι που συνιστά έναν από τους ουσιαστικότερους λόγους για τους οποίους οι αναρχικοί, που είναι τέτοιοι αφού οραματίζονται μια κοινωνική και συλλογική συμβίωση θεμελιωμένη στην αμοιβαία ελευθερία και συνεπώς με τη βία εξορισμένη από τη διαχείριση των σχέσεων και των αποφάσεων, σκέφτονται και δρουν ώστε να συγκροτήσουν κοινωνίες στις οποίες δεν θα υφίστανται πλέον συγκεντρωτικές και ιεραρχικές μορφές της πολιτικής εξουσίας.

Με μια πρώτη ματιά, το βλέμμα για το πού βαδίζει ο κόσμος προσκρούει σε μια αναπόφευκτη διαπίστωση: το καθημερινό γίνεσθαι στο οποίο, ηθελημένα ή αθέλητα, συμμετέχουμε και, πολύ πιο συχνά απ' ό,τι μας αρέσει, πρωταγωνιστούμε, αναμφίβολα καθορίζεται από τη βία, ακριβέστερα εμποτίζεται από τη βία. Αυτό συμβαίνει στις υποχρεωτικές σχέσεις μας με τη γραφειοκρατία, στην επαφή με τους μηχανισμούς, την κουλτούρα της εξουσίας που σταθερά καθορίζει την ποιότητα και την ποσότητα των επιβολών των οποίων είναι κάτοχος και φορέας, στην οργανωμένη και ένοπλη ισχύ όλων των μιλιταρισμών που δικαιολογούν τις απαιτήσεις τους με το άλλοθι ότι μας προσφέρουν σιγουριά και εξασφαλίζουν τη διατήρηση των δημοκρατικών ελευθεριών, στη συστηματική και δολοφονική εκμετάλλευση εκατομμυρίων ανθρώπινων υπάρξεων εκβιαζόμενων από

την πείνα και την αθλιότητα στις οποίες υποβάλλονται, στην αντιδραστική θέληση ανταπόδοσης και στην όσια ανάγκη που προκαλεί τις εξεγέρσεις, αλλά σπανίως καταφέρνει να μετατραπεί στη χαρά της εξέγερσης. Τα δελτία ειδήσεων, με εικόνες και λέξεις, μας δείχνουν καθημερινά κοιμητήρια που χωρίς σταμάτημα σκορπίζονται στον πλανήτη όπου φιλοξενούμαστε εμείς οι άνθρωποι.

Ένα πρόβλημα όχι μόνο ηθικό

Αν θεωρηθούν δεδομένες οι σκέψεις που μόλις παρατέθηκαν και παραμένοντας στο πλαίσιο της πολιτικής, ο' αυτό το άρθρο μ' ενδιαφέρει να εξετάσω κάποιες βαθύτερες σκέψεις για το νόημα της χρήσης των βίαιων μεθόδων στις οποίες μπορεί να προσφύγουν οι καταπιεσμένοι και οι εκμεταλλεζόμενοι, οι υποταγμένοι γενικά, για ν' αντιστεθούν στις κυρίαρχες δυνάμεις, είτε κατά την όσια πράξη της εξέγερσης εναντίον της καταπίεσης που υφίστανται, είτε κυρίως όταν συνειδητοποιούν την ανάγκη πραγμάτωσης εναλλακτικών αρχών και ιδανικών.

Παρότι γνωρίζω ότι στο ζήτημα της βίας η σχέση της με την ηθική είναι ουσιαστική, εγώ πιστεύω ότι το πρόβλημα δεν είναι μόνο ηθικό, ή μάλλον δεν είναι μόνο και κυρίως ηθικό. Πράγματι χρειάζεται να θυμόμαστε ότι, όντας η ηθική σε όλα τα επίπεδα ένα ναρκοπέδιο, είναι πολύ επικίνδυνο, αλλά κυρίως ακατάλληλο, να την επιλέγουμε σαν μοναδική βάση για την αποτίμηση της αξίας των επιλογών μας. Η ηθική ασχολείται και αναζητεί την ορθότητα των ανθρώπινων συμπεριφορών σε σχέση με τις έννοιες του καλού και του κακού, οι οποίες εφόσον με κανέναν τρόπο δεν μπορούν να θεωρηθούν δεδομένες, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στον καθορισμό τους προκύπτουν αναπόφευκτα οπτικές όχι μόνο διαφορετικές, αλλά και πολύ εύκολα αντιτιθέμενες. Μπορούμε ευλόγως να ισχυριστούμε ότι στην πραγματικότητα υπάρχουν διαφορετικές ηθικές, που ενίοτε παρουσιάζονται σαν μοναδικές, έτσι ώστε η επιλογή μιας απ' αυτές, προφανώς με αιτιολογημένους λόγους, να σημαίνει σχεδόν μοιραία τον αποκλεισμό ή την καταδίκη όλων των άλλων. Υπάρχουν έτσι, παραδείγματος χάριν, πολλές θρησκευτικές ηθικές, με την κάθε μια άρρηκτα συνδεδεμένη με τη θρησκεία της αναφοράς της, υπάρχει μια ηθική της ελευθερίας, μια ηθική της προσταγής, μια ηθική της εξουσίας, μια ηθική της βίας, μια ηθική της μη βίας, κ.ο.κ. Η κάθε μια έχει έγκυρες και δικαιολογημένες αιτιολογίες, που είναι αναμφισβήτητες για όποιον τις ενστερνίζεται. Ποτέ κανείς δεν ενστερνίστηκε μια ηθική επιλογή καθεαυτή, αφού πίσω από κάθε μια τους υπάρχουν πάντοτε μία ή περισσότερες επιλογές υπαρξιακής ή φιλοσοφικής έννοιας.

Το κύριο πρόβλημα το οποίο πρέπει να είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε, είναι αν έχει νόημα αυτό που κάνουμε. Να διερωτηθούμε δηλαδή κατά πόσο η συνειδητή και προγραμματισμένη χρήση βίαιων μορφών εξέγερσης εναντίον των καταπιεστικών δομών που θα επιθυμούσαμε να συντρίψουμε, είναι λειτουργική, κατά πόσο δηλαδή είμαστε όντως σε θέση να έχουμε αντίστοιχα και συμφυή αποτελέσματα, ακόμη και από ηθική άποψη, μ' εκείνες τις ιδανικές προϋποθέσεις που θα έπρεπε να κινητοποιούν τις πράξεις μας και να μας ωθούν να τις επιλέξουμε.

Για να γίνω πιο κατανοητός, θεωρώ ότι πρώτα απ' όλα είμαι υποχρεωμένος να ξεκαθαρίσω τους λόγους που μπορούν να μας οδηγήσουν στην τελική μας επιλογή. Οφείλουμε δηλαδή να έχουμε πλήρως συνειδητοποιήσει ότι πριν επιλέξουμε το πώς θα δράσουμε, είναι απαραίτητο να έχουμε φτάσει σε μια κάποια βεβαιότητα σε σχέση μ' αυτό, από τη στιγμή

που οποιαδήποτε ενέργεια σαφώς βίαιη, είναι καθεαυτή φορέας μιας ικανής δόσης δύναμης εναντίον αυτού που θα τη δεχθεί, εφόσον τείνει να τον εκμηδενίσει και στην καλύτερη περίπτωση να τον υποτάξει. Πράγματι, η χρήση βίας εμπεριέχει κατά βάθος τη θέληση να εκμηδενιστεί ο αντίπαλος, να εξουδετερωθεί, να τιμωρηθεί, να υποταχθεί, να εξουδετερωθεί. Και υπάρχει μεγαλύτερη δύναμη απ' αυτή που δίνει τη δυνατότητα εκμηδένισης του; Ως εκ τούτου μια τέτοια επιλογή σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να γίνει με επιπολαιότητα, ελαφρότητα ή βιασύνη, αλλά πρέπει να είναι προϊόν προσεκτικής σκέψης και μελέτης.

Μια αναρχική άποψη

Η δική μου είναι μια, όχι η, αλλά μια, αναρχική άποψη. Συνεπώς έχει τα τυπικά χαρακτηριστικά της αναρχικής οπτικής που, όντας μερική, σχετική και όχι απόλυτη, όπως όλες οι οπτικές που δεν περιορίζονται σ' ένα συγκεκριμένο πεδίο δράσης, αντιπροσωπεύει μια θεώρηση ικανή να συμπεριλάβει οικουμενικές αξίες, τις οποίες προτείνει με τη συνείδηση ότι εμπεριέχουν μια εγκυρότητα ικανή να επεκταθεί στους πάντες και σε όλες τις περιπτώσεις. Και η αναρχική άποψη ως αρχή προϋποθέτει πριν από οτιδήποτε άλλο, την άνευ όρων άρνηση κάθε μορφής καταπιεστικής εξουσίας και κυριαρχίας, καθώς δέχεται την ύπαρξη μιας ισότητας κοινωνικά διάχυτης, επιδιώκει τη διαρκή άσκηση της ελευθερίας και αρνείται οποιαδήποτε άσκηση βίας για την υλοποίηση των αποφάσεων και της συλλογικής θέλησης, αποφάσεων που παίρνονται μέσω οριζόντιων, μη ιεραρχικών και μη άκαμπτων δομών.

Ποιο είναι κατά βάθος το πρόβλημα σε σχέση με την πιθανότητα πραγμάτωσης μιας μελλοντικής αναρχικής κοινωνίας; Όπως βλέπω εγώ τα πράγματα, αυτό έχει να κάνει με το ξεπέρασμα και την κατεδάφιση των ιστορικά, δομικά και κυρίως πολιτιστικά παγιωμένων εμποδίων, τα οποία εδραιώνουν την τάξη της εξουσίας και της ιεραρχίας. Η θεσμοθέτηση της σημερινής εξουσίας, πράγματι, που νομιμοποιεί την αναγκαιότητα ύπαρξης της ιεραρχικής προσταγής και την άσκηση της μέσω της χρήσης της συντεταγμένης ισχύος, έχει ουσιαστικά δύο μορφές δικαιολόγησης:

1) Η πιο παλιά και αταβιστική είναι θρησκευτικού τύπου, σύμφωνα με την οποία ο ένας ή περισσότεροι θεοί, από τη στιγμή που δεν εμπιστεύονται την ανθρώπινη ατέλεια την οποία έχουν δημιουργήσει οι ίδιοι από το ύψος της υπεράνθρωπης εξουσίας τους, υποχρεώνουν την ανθρωπότητα να υπακούει σε ορισμένους επιλεγμένους απ' αυτούς ανθρώπους, προκειμένου να πραγματοποιηθεί το θεϊκό θέλημα, αποκαλυφθέν και γενικά θεσπισθέν μέσω των ιερών κειμένων»

2) Η άλλη, λαϊκού χαρακτήρα, είναι το χομπσιανό *homo nominis lupus*, σύμφωνα με το οποίο, απ' τη στιγμή που από τις απαρχές της φυσικής κατάστασης κάθε άνθρωπος είναι εχθρός των άλλων ανθρώπων, για να μπορέσει να ζήσει με ασφάλεια και αρμονία, στην κοινωνία την οποία συγκροτεί έχει ανάγκη να βρει κάποιον να προστάζει, κάποιον που να είναι σε θέση να επιβάλλει με την ισχύ εκείνη την τάξη η οποία είναι απαραίτητη για μια κοινή ζωή και για την οποία υπάρχει η διαδεδομένη πεποίθηση πως διαφορετικά δεν θα μπορούσε να υπάρξει.

Το καθήκον των αναρχικών λοιπόν είναι να κάνουν προτάσεις και να δράσουν προκειμένου να δείξουν και να πείσουν ότι οι δικαιολογίες για τη θεϊκή βούληση και την ανάγκη προσταγής από τα πάνω έχουν καθοριστεί ιστορικά και δεν είναι τίποτα άλλο από απλές ανθρώπινες πεποιθήσεις, επιβαλλόμενες και νομιμοποιημένες με το πέρασμα του χρόνου από τη θέληση των ανά καιρούς ισχυρών. Όχι μόνο δεν ισχύουν, αλλά μπορούν ν' αντικατασταθούν πλήρως από μια θεώρηση που βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, στη συλλογική διεύθυνση των πραγμάτων χωρίς έλεγχο από τα πάνω, στη δυνατότητα οργάνωσης χωρίς ιεραρχία και προσταγή, σε μορφές οριζόντιας διαχείρισης. Μπορούμε κάλλιστα να μη μας κυβερνούν, αλλά να αυτοκυβερνηθούμε, αντικαθιστώντας τη δύναμη επιβολής με την αμοιβαιότητα, την αλληλεγγύη και την αποτελεσματική συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων, οι οποίες δεν θα υπάρχει πλέον ανάγκη να επιβάλλονται με τη δύναμη και τη δικαιοκτική νομιμότητα των ένοπλων σωμάτων των προορισμένων για την ασφάλεια και τη δημόσια τάξη, δηλαδή από τους εκτελεστές της θέλησης των αυταρχικών θεσμών.

Απουσία της βίας

Αναρχικά λοιπόν, οι αποφάσεις για τα διάφορα ζητήματα θα πρέπει να παίρνονται και να υλοποιούνται με τη συμμετοχή των πάντων, αφού δεν μπορούν και δεν πρέπει να επιβάλλονται, αλλά να είναι αποτέλεσμα επιθυμίας και συναίνεσης όλων των ατόμων που συμμετέχουν και συναποτελούν τη δεδομένη κοινωνία. Αυτή είναι μια από τις θεμελιώδεις αρχές που μας διακρίνει. αυτό δεν αρκεί και είναι υπερβολικά απατηλό να περιοριστούμε να καταργήσουμε τους μπάτσους και αυτούς που τους διατάζουν. Αντιθέτως, πρέπει προπάντων να καταφέρουμε να εξαφανίσουμε την αναγκαιότητα, εσωτερικευμένη και εκ των πραγμάτων, της δουλειάς και της παρουσίας τους. Αυτό μπορεί να συμβεί μονάχα αντικαθιστώντας την αυταρχική βία μιας κεντρικής κυβέρνησης, που επιβάλλεται προστατευόμενη από τους μπάτσους, με μορφές ελευθεριακής αυτοκυβέρνησης από τις οποίες απουσιάζει η βία και δεν έχουν καμία ανάγκη τους μπάτσους. Ο Μαλατέστα είχε κατανοήσει κάτι τέτοιο και είχε προτάξει περισσότερα από ένα επιχειρήματα προκειμένου να το καταλάβουν οι σύντροφοι και όλοι αυτοί που ενδιαφέρονται για τις αναρχικές προτάσεις. «Η εξάλειψη του σωματικού καταναγκασμού δεν αρκεί για ν' αναδειχθεί η αξιοπρέπεια ενός ελεύθερου ατόμου, αλλά αυτό πρέπει να έχει μάθει ν' αγαπά τους ομοίους του, να σέβεται τα δικαιώματα που θέλει να σέβονται οι άλλοι για λογαριασμό του, ν' αρνείται τόσο να τον διατάζουν όσο και να διατάζει... Ο χωροφύλακας δεν είναι ακριβώς βίαιος, αλλά το τυφλό όργανο στην υπηρεσία του βίαιου» .(1)

Έχει συνεπώς νόημα, προκειμένου να υλοποιηθούν οι αναρχικές πολιτικές προτάσεις, η χρήση βίαιων μέσων και οργάνων προκειμένου ν' αντιπαλευνεί η καταπίεση και η επιβολή των κρατών και των εκμεταλλευτών; Αξίζει τον κόπο και είναι σύμφωνο και συναφές με τις αρχές μας, να εκθέτουμε σε κίνδυνο τόσο τη δική μας, όσο και τη ζωή των άλλων, στον αγώνα για την ελευθερία; Από μια πρώτη ματιά θ' απαντούσαμε, σε κάθε περίπτωση, όχι. «Οι αναρχικοί είναι εναντίον της βίας. Αυτό είναι γνωστό. Η κεντρική ιδέα του αναρχισμού είναι η εξάλειψη της βίας από την κοινωνική ζωή είναι η οργάνωση των θεμελιωδών κοινωνικών σχέσεων βάσει της ελεύθερης θέλησης των ατόμων, χωρίς την παρέμβαση του χωροφύλακα».(2)

Στην πραγματικότητα η απάντηση δεν είναι ούτε απλή, ούτε άμεση, ούτε δεδομένη, όπως συμβαίνει πάντοτε με ερωτήματα εξαιρετικά σύνθετα, εφόσον για τους αναρχικούς είναι

θεμελιώδης η μελέτη του προβλήματος της αντίστασης. Δεδομένου ότι είναι ανήθικο να υποφέρεις και να μην εξεγείρεσαι και, πέρα από ανήθικο, είναι και βλαπτικό, αφού δεν κάνεις τίποτ' άλλο από το να επικυρώνεις την καταπίεση χωρίς να προσφέρεις κάποια πιθανότητα απελευθέρωσης.

Για τους αναρχικούς είναι θεμελιώδες και αναγκαίο να εξεγείρονται και να εναντιώνονται στη βία των συντεταγμένων εξουσιών, έτσι ώστε αυτή να σταματήσει να αποτελεί εργαλείο των πολιτικών ρυθμίσεων. «Η βία δικαιολογείται μόνο όταν είναι αναγκαία για την υπεράσπιση του εαυτού μας και των άλλων απέναντι στη βία. Όταν παύει να υπάρχει αυτή η αναγκαιότητα, αρχίζει το έγκλημα... Ο σκλάβος βρίσκεται πάντοτε σε κατάσταση νόμιμης άμυνας και συνεπώς η βία του εναντίον του αφέντη, εναντίον του καταπιεστή, είναι πάντοτε δικαιολογημένη ηθικά και το μόνο κριτήριο που μπαίνει είναι η χρησιμότητα και η οικονομία δυνάμεων σε σχέση με τον ανθρώπινο κόπο και πόνο».(3)

Ιδού που επανέρχεται πλήρως ο ηθικός προβληματισμός. Αλλά μπορεί να συζητηθεί μόνο όταν οριστούν γενικά και οικουμενικά η ιδέα και ο σκοπός απ' όπου εμπνέεται. Η αρχή από την οποία εμπνέεται δεν έχει σε τίποτα να κάνει με την ηθική, έχει όμως να κάνει ο έσχατος σκοπός ο οποίος πρέπει να επιτευχθεί, δηλαδή η αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία σύμφωνα με τις αναρχικές αρχές της κοινωνικής ελευθερίας, που καθίσταται έτσι η βάση οποιασδήποτε μελλοντικής ηθικής. Ο Μαλατέστα ορίζει την έννοια και τα όρια της χρήσης της βίας, σύμφωνα με τον σκοπό του θριάμβου του αναρχισμού. Όντας αυτός αντίθετος με τη βία, αλλά και μη θέλοντας να την υφίσταται, θεωρεί δίκαιη και δικαιολογημένη την εξέγερση, ακόμη και τη βίαιη, προκειμένου να απελευθερωθούμε από τον καταπιεστή. Όμως, αφού ο θεμελιώδης σκοπός, δεν είναι η απελευθέρωση απ' αυτόν ή τον άλλο καταπιεστή συγκεκριμένα, αλλά γενικά από την καταπίεση που θεμελιώνεται με τη βία, εφόσον επιτευχθεί ο πρωταρχικός σκοπός και απελευθερωθούμε, η χρήση της βίας πρέπει ν' αποκλείεται εξ ολοκλήρου. Χρησιμοποιείται μόνο αν δεν υπάρχει άλλο δυνατό μέσο απελευθέρωσης και συνιστά συνεπώς αποκλειστικό εργαλείο άμυνας απέναντι στη βία της κυριαρχίας, κι όχι εργαλείο διαχείρισης και κοινωνικής συγκρότησης. Για τους αναρχικούς η βία είναι αντικοινωνική.

Η αναγκαιότητα της άμυνας

Ο Μαλατέστα εκφράζει και διατυπώνει μια οικουμενική αρχή, ικανή να δώσει νόημα στην επιλογή της δράσης: η βία είναι μια θλιβερή αναγκαιότητα και δικαιολογείται μόνο από την αναγκαιότητα της άμυνας και της μη υποταγής. Καθώς ασπάζομαι πλήρως αυτή την άποψη και, παρότι αναγνωρίζω πως είναι δύσκολο να περιορίσουμε σε μια πρόταση μια τόσο σύνθετη προβληματική, λέω ότι οι αναρχικοί είναι αντιβίαιοι, χωρίς να είναι μη βίαιοι.

Όπως όλες οι διατυπώσεις αρχών, που εκ φύσεως ανάγονται σε πολύ ευρύτερα επίπεδα στοχασμού, για να μπορέσουμε να καταλάβουμε και τη συγκεκριμένη, χρειάζεται να αναγνωριστεί πλήρως το πνεύμα και το νόημα της, διαφορετικά υπάρχει ο κίνδυνος να εργαλειοποιηθεί, αν όχι να μυθοποιηθεί. Λόγω μιας τέτοιας ανάγκης θα ήθελα να πω κάποια πράγματα για την προσέγγιση του Μαλατέστα, γιατί θεωρώ ότι πρέπει να γίνει πλήρως κατανοητή. Ο δικός μας Ερίκο ήταν ένας πεισμένος εξεγερτικός και τέτοιος παρέμεινε μέχρι το τέλος της ζωής του, αν και στις τελευταίες σκέψεις του άρχισε να ασκεί κάποια κριτική, που όμως δεν άγγιζε στο ελάχιστο τη βασική του πεποίθηση. Αυτό ισχύει τόσο για την άμεση δράση στην οποία ενεπλάκη, όσο και για τις θεωρητικές του απόψεις.

Από τη Συμμορία τον Ματέζε μέχρι την Κόκκινη Βδομάδα, για να παραθέσουμε τα πιο γνωστά ιστορικά γεγονότα, με την καρδιά, τη σκέψη και με μεγάλη γενναιοψυχία, πληρώνοντας πάντοτε σε πρώτο πρόσωπο, βρέθηκε στην πρώτη γραμμή της οργάνωσης και της προώθησης της λαϊκής εξέγερσης, η οποία επιθυμούσε να εξελιχθεί σε κοινωνική επανάσταση. Όμως αφιέρωσε σελίδες και σελίδες σ' έναν προσεκτικό θεωρητικό στοχασμό προκειμένου να ξεκαθαρίσει ποια θα πρέπει να είναι η αναρχική συνδρομή στον εξεγερτικό αγώνα, ασχολούμενος κυρίως με ποια θα πρέπει να είναι αυτή στην περίπτωση νίκης. Αν υπάρχει ένα όριο στη σκέψη του, έγκειται στο ότι σ' όλη του τη ζωή δεν κατάφερε ποτέ να βρει άλλον πιθανό δρόμο για την επανάσταση πέρα από την εξέγερση, για την οποία όμως κάθε σκέψη του ακολουθεί ενσυνείδητα ένα ακριβές σχήμα: για να καταφέρουμε να οικοδομήσουμε την αναρχία κατά αρχήν πρέπει να εξεγερθούμε, είναι το περίφημο αναγκαίο κακό το οποίο δεν μπορούμε να παραβλέψουμε, προκειμένου να γκρεμίσουμε το σύστημα της καταπιεστικής εξουσίας αλλά είχε άκρως ξεκαθαρισμένες ιδέες για το τι θα είναι η εξέγερση.

Η εξέγερση είναι ο λαός που ξεσηκώνεται, το σύνολο των εκμεταλλευόμενων, των απόβλητων, των περιθωριοποιημένων και όλων των καταπιεσμένων, οι οποίοι, μη διατεθειμένοι πλέον να υποφέρουν, αποφασίζουν με την καρδιά τους να σπάσουν τις αλυσίδες και ν' ανατρέψουν τους καταπιεστές τους. Είναι ένας πραγματικός λαϊκός αγώνας, κι αν χρειαστεί, ένας λαϊκός πόλεμος. Τίποτα το πρωτοποριακό, το ελιτίστικο, καμία σχέση με τη συνειδητή μειοψηφία που δρα αυθαιρέτως στο όνομα του λαού. Τάχθηκε πάντοτε εναντίον των βομβιστών, αυτών που κάνουν επιθέσεις, των μιμητών του Ραβασόλ, αυτών που, με γενναιοψυχία, επιτίθενται με το ίδιο τους το χέρι στον εχθρό, διεξάγοντας έναν πόλεμο που, όπως όλοι οι πόλεμοι, γίνεται για να κερδηθεί και επιδιώκει την εκμηδένιση του αντιπάλου. Η αναγκαία βία είναι μόνο αυτή της άμυνας, συμπεριλαμβάνοντας στην άμυνα και την επιθυμία απελευθέρωσης από την καταπίεση, ενώ δεν μπορεί να είναι τέτοια αυτή που, στο όνομα της απελευθερωτικής θέλησης, υιοθετεί τη λογική της πολεμικής επίθεσης στον εχθρό για να τον καταστρέψει. Είναι προφανές για αυτόν, αλλά και για κάθε πεπεισμένο αναρχικό, ότι η βία πρέπει να σταματήσει μόλις η εξέγερση καταστήσει ανενεργούς τους καταπιεστές και τους τυράννους, ακριβώς για να μην επιτρέψει την εμφάνιση απαίσιων μορφών βίας, οι οποίες λόγω του υπάρχοντος μίσους και της καταπιεσμένης μνησικακίας, θα μπορούσαν να εκδηλωθούν μέσα στο ντελίριο της νίκης.

Η σύγκρουση των εξουσιών

Δεν είναι δύσκολο να έρθουμε στο σήμερα, όπου αυξάνει μια κατακερματισμένη χρήση της βίας εκ μέρους ανατρεπτικών τάσεων ποικίλης έμπνευσης. Από τις Ερυθρές Ταξιαρχίες και τους άλλους εγχώριους μαχόμενους σχηματισμούς στον ισλαμικό φονταμενταλισμό που δρα σε παγκόσμιο επίπεδο. Με διαφορετική ιδεολογική βάση, δρουν όλες σπέρνοντας τον τρόμο, είτε μεταξύ των γραμμών του εχθρού που θέλουν να χτυπήσουν, είτε μεταξύ των ανθρώπων των περιοχών που χτυπιούνται. Σύμφωνα με τα αναρχικά κριτήρια τα οποία παρουσιάσαμε εδώ, οι βίαιες ενέργειες των ανατρεπτικών επιθέσεων που βλέπουμε καθημερινά, δεν έχουν σε τίποτα να κάνουν με μια εξεγερτική θέληση. Σε ότι αφορά τη Δύση, μου φαίνεται, αντιθέτως, έκφραση μαχόμενων, που προσπαθούν να διεξάγουν έναν ανελέητο πόλεμο, ο οποίος ουσιαστικά εκλαμβάνεται από τις μάζες που θα ήθελαν να εμπλέξουν σαν ασαφής και ξένος. Είναι ένας προσωπικός πόλεμος ο οποίος, άσχετα με τις προθέσεις, σε κάποιες περιπτώσεις διακηρυγμένες σε κάποιες άλλες όχι, έχει τη γεύση της

σύγκρουσης μεταξύ αντιπεθέμενων εξουσιών και διεξάγεται στο όνομα του περίφημου λαού του 19ου αιώνα, ο οποίος όμως, αντί να εξεγείρεται στο πλευρό τους, κοιτάζει τρομαγμένος και ζητά την προστασία των ισχυρών ανθρώπων των θεσμών προκειμένου να προστατευθεί. Σε ότι αφορά την Ανατολή και τη Μέση Ανατολή, επειδή η πολιτιστική και κοινωνική κατάσταση είναι εντελώς διαφορετική, θα πρέπει ν' αναλυθεί ξεχωριστά και με σοβαρότητα, κι εδώ δεν είναι το κατάλληλο μέρος για κάτι τέτοιο.

Προσωπικά προτιμώ να μη θεωρώ την εξέγερση σαν τη μοναδική επαναστατική δραστηριότητα. Τη βρίσκω περιοριστική και περισταλτική. Μάλιστα, όσο περισσότερο περνά ο καιρός, τόσο περισσότερο πείθομαι ότι δεν είναι αυτός ο κύριος δρόμος που πρέπει ν' ακολουθήσουμε, με την έννοια ότι δεν περιλαμβάνει όλες τις δυνάμεις και ενέργειες για να υπάρξει η λαϊκή αφύπνιση. Κατά τη γνώμη μου η αναρχία διακρίνεται κυρίως λόγω της μορφής της κοινωνίας και της αυτοδιευθυντικής μεθόδου που προτείνει, και όχι λόγω της εναντίωσής της στο υπάρχον. Στην πραγματικότητα η εναντίωσή της είναι άμεση συνέπεια της σαφώς εναλλακτικής της τοποθέτησης απέναντι στην κυριαρχία. Όχι αντιστρόφως, ότι δηλαδή τοποθετούμαστε εναλλακτικά απέναντι στην κυριαρχία λόγω κυρίως της εναντίωσής μας στο υπάρχον. Αυτό δεν σημαίνει ότι είμαι αντίθετος στις λαϊκές εξεγέρσεις. Αυτές θα υπάρχουν όσο θα υπάρχουν αδικίες, καταπίεση και εκμετάλλευση. Κι όταν ο λαός αφυπνιστεί κι έχει την ευκαιρία, όπως κάθε άλλος αναρχικός, θα συμμετέχω πεισμένος και θα κάνω αυτό που μου αναλογεί, γιατί η εξέγερση εναντίον των αυταρχικών ενεργειών της εξουσίας είναι καθεαυτή δίκαιη. Αλλά η γνώση μου λέει ότι δεν είναι αυτός, καθεαυτός, ο δρόμος για την πραγμάτωση μιας κοινωνίας απελευθερωμένης και ελεύθερης. Η ιστορία είναι γεμάτη από παραδείγματα νικηφόρων εξεγέρσεων, που στη συνέχεια εγκαθίδρυσαν τρομερές ολοκληρωτικές εξουσίες. Απ' ότι ξέρω, ή πιστεύω ότι ξέρω, ο εξεγερτικός δρόμος, καθεαυτός, είναι εντελώς ανεπαρκής σαν πραγματικό μέσο απελευθέρωσης και οικοδόμησης της άλλης κοινωνίας την οποία ονειρεύεται ο αναρχικός.

Διεύθυνση χωρίς εξουσία

Η αναρχία προσδιορίζεται και διακρίνεται λόγω της μεθόδου μέσω της οποίας τα ίδια της τα υποκείμενα λαμβάνουν τις αποφάσεις και λόγω της αρχής της διεύθυνσης των υποθέσεων χωρίς την ύπαρξη μιας εξουσίας θεσμισμένης από τα πάνω που θα επιβάλλει τη θέληση της, και όχι λόγω του τύπου της εξέγερσης που θα χρησιμοποιήσει. Είμαστε αναρχικοί όχι γιατί απλώς αισθανόμαστε την ανάγκη να εξεγερθούμε, αλλά γιατί θέλουμε να οικοδομήσουμε κάτι το εναλλακτικό, το οποίο θα τείνει στη μέγιστη δυνατή πολιτική, κοινωνική και υπαρξιακή ελευθερία. Οι εξεγέρσεις και οι διάφορες μορφές της επανάστασης με κανέναν τρόπο δεν είναι μια δική μας ιδιαιτερότητα, δεν είναι αυτό που μας διακρίνει. Οι πάντες, συμπεριλαμβανομένων των μπολσεβίκων, των ισλαμιστών, μέχρι και των φασιστών, εφόσον καταπιέζονται και εμποδίζονται να εκφραστούν, τείνουν να εξεγείρονται, προκειμένου ν' απελευθερωθούν απ' ότι τους καταπιέζει. Αλλά η εξέγερση τους και, εφόσον υπάρξει, η επανάστασή τους, έχουν μια γεύση καθόλα διαφορετική από τη δική μας, αναμφιβόλως αντίθετη. Αυτοί, με ιδεολογικές αιτιολογήσεις και ιδανικά διαφορετικά μεταξύ τους, θέλουν την εγκαθίδρυση μιας νέας ισχυρής εξουσίας, απόλυτης, ολοκληρωτικής, θεοκρατικής. Εξεγείρονται απέναντι στην υπάρχουσα εξουσία επειδή θέλουν να μπουν στη θέση της και να κυριαρχήσουν πάνω στους ανθρώπους. Εμείς, όταν καταφέρουμε να εξεγερθούμε, αντιθέτως, θα θέλουμε να γκρεμίσουμε όχι μόνο την υπάρχουσα εξουσία, αλλά και κάθε άλλη μορφή κυριαρχίας, γιατί θέλουμε να

οικοδομήσουμε μια κοινωνία θεμελιωμένη στην απουσία ιεραρχίας και κυρίαρχης εξουσίας. Δεν παρουσιαζόμαστε ως εκ τούτου σαν εξεγερτικοί, αλλά κυρίως ως φανατικοί εραστές της ελευθερίας, όλης της δυνατής ελευθερίας, της αυτοκυβέρνησης, της θέλησης να μην μας κυβερνούν από τα πάνω και να ζούμε και να συμβιώνουμε με τους άλλους χωρίς βίαιη επιβολή, με αλληλεγγύη, αμοιβαιότητα και τη μέγιστη συναινετική συμφωνία.

Δεν πρέπει να φοβόμαστε να δανειστούμε, οφείλουμε όμως να παραμείνουμε αμετακίνητοι στις ιδέες μας. Πρέπει να δημιουργήσουμε τόπους ελευθεριακού πειραματισμού, όπου θα μπορούμε να ζούμε και να δοκιμάζουμε μορφές αυτοκυβέρνησης και κοινωνικής αλληλεγγύης, λέγοντας όχι στη διδαχή ενός και μόνο μοντέλου, να σε πολλά περισσότερα. Πολυσθενείς, πολυκεντρικοί και ακεντροί τόποι, χωρίς ιεραρχίες και γραφειοκρατίες στο εσωτερικό τους, ικανοί να γεννούν καινοτομίες και πολιτιστικές ανατροπές, να είναι δημιουργικοί και χωρίς προκαταλήψεις, αποτελώντας παραδείγματα για το πώς μπορεί να φτιαχτεί και να υπάρξει μια κοινωνία. Στιγμές συλλογικής αυτοκυβέρνησης, ελευθεριακά κοινωνικά κέντρα, ελευθεριακά σχολεία, ελευθεριακοί δήμοι από τα κάτω, δυνατότητα για όποιον επιθυμεί να προβεί σε κοινούς πειραματισμούς και οτιδήποτε άλλο έρχεται στο μυαλό που αντιπροσωπεύει και δείχνει την κοινωνία την οποία επιθυμούμε. Μια κοινωνία μέσα στην κοινωνία τελικά, ικανή ν' ανατρέψει τα υπάρχοντα μοντέλα και το συλλογικό φαντασιακό. Αν ενώ διαδίδεται δεχτεί την επίθεση από τις θεσμισμένες εξουσίες, ενίοτε θα αμυνθεί και θα εξεγερθεί για να διατηρήσει το δικαίωμα της στην ελεύθερη επιλογή, στην ελεύθερη σκέψη, στον ελεύθερο πειραματισμό. Είναι δυνατόν να υπάρξει! Και, πιστέψτε με, είναι πολύ πιο ισχυρή και θορυβώδης από οποιαδήποτε εκπυρσοκρότηση όπλου ή έκρηξη βόμβας, από οποιονδήποτε πόλεμο, οποιαδήποτε βίαιη ενέργεια.

Σημειώσεις:

1. Errico Malatesta, *Επιλεγμένα γραπτά*, με την επιμέλεια των C. Zaccaria και G. Berneri, "Umanità Nova" 20 Ιουλίου 1920, Εκδόσεις RL, Napoli, 1947.
2. Errico Malatesta, *Σελίδες καθημερινού αγώνα*, 1ος Τόμος, "Umanità Nova" 25 Αυγούστου 1921, σελ. 195, Carrara, 1975.
3. Id., σελ. 196.

Τη συλλογή κειμένων σχετικά με τον Αναρχισμό και τη Βία, ετοίμασε ο Παναγιώτης Καλαμαράς στο Εργαστήρι της Ελευθεριακής Κουλτούρας. Κυκλοφόρησε σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων στην πόλη της Αθήνας το καλοκαίρι του 2004.

* Το άρθρο τον Αντρέα Πάππυ δημοσιεύτηκε στο μηνιαίο αναρχικό περιοδικό *A rivista anarchica* τεύχος 299, Φλεβάρης 2004.

Αναδημοσίευση: Ουλαλούμ (ελευθεριακή πολιτική συλλογικότητα)